

& rausch

revue pro střední evropu

z k o n f i s k o v á n o a u t o c e n z u r o u

INCEST & rausch

Č Í S L O 1

Ú N O R 1 9 8 7

O B S A H :

r e d a k č n í p o z n á m k y :

Proč Incest a rausch 5

Život na hranici 5

p ř í s p ě v k y :

Dr. Julius Grégr, faksimile 8

Zdlouhavý porod století 9

Jules René Nowotny de Grégr, faksimile 15

Smysl českých dějin 16

Útěk do blbosti 17

Bedřich Karel Fišera, faksimile 18

Vychází, pokud orgány dovolí, čtyřikrát do roka. Uveřejněné příspěvky nemusí nutně vyjadřovat stanoviska redakce ani autorů samých.

Sdělení redakce: Důkazem, že řízení časopisu je v povolanych rukou opravdovych Stredoevropanu ("kteři si skoro půlstoletí vzájemně zakazují psát" - Erazim Kohák), je chybějící fotografie na obálce, zkonfiskovaná jedním členem redakční rady, trpícím prudérií. Zmíněný redaktor, jenž kupříkladu dychtivě čte spisy Dr. Plzáka, ale nekupuje si je, "protože s nimi zásadně nesouhlasí", je mj. také autorem příspěvku "Útěk do blbosti". Věříme, že navzdory stále žijícímu géniu loci Střední Evropy, se nám podaří jeho životní postoj změnit, a fotografii, vystihující podle našeho soudu ducha časopisu, uveřejníme v některém z příštích čísel. Podobně se vynasnažíme i rozšířit rozsah časopisu.

Proč Incest a Rausch ?

Když jsme hledali vhodný házev naší malé revue, napadl nás nejdříve titulek: Das Prager Gespräch. Ale tento název se vztahuje jen na "město polemické", jak jej už kdysi nazval Max Brod. Nás ale zajímá celé teritorium Střední Evropy se svým typickým duchovním klimatem, se svými chronickými konflikty, se svou hermetickou melancholií a typickými sklony k absurditě, grotesce a banalitě. Proto tedy nejen Incest, ale také Rausch a tady už není třeba co vysvětlovat. Název představuje typickou situaci Střední Evropy: zapovězenou lásku a marný pokus o únik.

Jame zcela přesvědčeni, že není v našich silách vyslovit a vůbec vysvětlit nejhlubší citové problémy středoevropské existence. Ta zůstává i nadále nepochopitelná - navenek sice hovorná a sdílná, ale uvnitř bolestně osamělá. Fragmenty, nic než fragmenty, marginálie, historicky, mýty, mystifikace, příležitostné texty, slova vytržená z kontextu a krásné citáty jsou jedinou formou sdělení, protože celek se už dávno rozpadl v tříšť detailů. Sokrates, který nic nenapsal, ale na všechno měl názor, je typickým intelektuálem Střední Evropy.

Hle metamorfozy zapovězené lásky a marný pokus o únik. Hle Mozartův imbecilní smích z Formanova Amadea, smích, který osvěžuje ducha. Ztráty a nálezy, fernet pro milovníky hořkých nápojů, ironie osudu a triumf dějin Střední Evropy, hle Incest und Rausch !

-k-

Život na hranici.

V poslední době se stalo velkou módou mluvit o střední Evropě; toto téma však, i název je stejně absurdní jako sám předmět debaty. Neboť to co známe jako "Střední Evropu" bychom měli správně nazývat Evropou "krajní". Co naše paměť sahá byla vždy okrajem něčeho, vždy byla pohraničím, územím, kde se stýkaly dva světy, dvě rasy, dvě civilizace, dvě víry či dvě ideologie. Taková je skutečnost a jenom geografové stejně jako nenapravitelní idealisté - ti, již odmítají si vzít poučení z historie a nutí tak i ostatní ji do zblbnutí opakovat - s tím

nesouhlasí. Ti první, protože to hezky vypadá na mapě a dobře se to pamatuje, vymezili Evropu podle pobřeží, průlivů a horských hřebenů, ti druzí z neurčité nostalgie nad zánikem středoevropské "říše", která vyvoláním světové války spáchala před sedmdesáti lety legitimní sebevraždu.

Římská hranice byla na Dunaji, Slované se zarazili až o Šumavu, byzantská ortodoxie propikla až na Sázavu, Maďaři, stejně jako potom Tataři došli až na Moravu - markrabství je ostatně úřední název pro pohraniční kraj té středověké římské říše, jíž Čechy byly i nebyly součástí. Když se pak nakrátko "střední Evropa" skutečně stala středem evropského dění, tak se husité postarali, aby se opět proměnila v (dost horké) pohraničí. Ani habsburská moc a její buldočí úpornost na tom později mnoho nezměnila; Turci se zastavili až před Vídní a Švédové před Prahou; "střední Evropa" byla opět mnohonásobným pohraničím a česká hranice byla opět hranicí dvou nepřátelských táborů, a zůstala jí dodnes. O existenci hranice se tedy pochybovat nedá; jen o tvrzení zlomyslných lidí, že osudem Čech je být vždycky na její nesprávné straně, se dosud vedou spory.

Když je tedy "střední Evropa" okrajem, kde je potom ten skutečný střed? I když si nárok na tuto zvláštní čest dělá kromě nás kdekdo: Angličané, Francouzi, Němci, Italové a v jistém ohledu snad i Řekové, tak pravda bude, jako obvykle někde mezi - snad možná právě tam, odkud pocházela ona lucemburská dynastie, která Prahu posunula na čas opravdu do centra Evropy - kdoví.

Na každý pád je však území, kde se formoval evropský duch mnohem menší, než by si to přáli zeměpisci a obdivovatelé Evropy; nedosahuje všude ani tam, kam sahá její úřední pevnina. Pesimisté tvrdí, že to území nemá v průměru víc než tisíc kilometrů, optimisté věří v dvojnásobek, jak o tom už oňud léty cstatně psal Kulista. Za touto pomyslnou čarou prý Evropa končí a vyskytují se zde jen jakési bizarní země s prazvláštními jmény, s divokými mravy a pochybnými vládami; panuje zde chudoba, korupce, surovoost, lhaní a neodůvodněná pýcha.

Ať už tedy vezmeme za střed staré karolinské Cáchy (tehdy bylo považováno za hranici Evropy Labe), nebo současný Štrasburk evropského parlamentu, dopadneme podle odhadu pesimistů špatně: v tom malém kolečku vymezeném Lipskem, Hamburkem, Londýnem, Lyonem, Milánem a Salcburkem budou z českých měst jen Karlovy Vary, Domažlice a snad i Plzeň. Buďme proto optimisty a věřme, že hranice evropského ducha a myšlení jsou širší; že sahají alespoň ke Krakovu, Gdaňsku a Göteborgu, dotýkají se pobřeží Norska a Irska, zahrnují v sobě Asturii, Katalonii a Řím, běží po hranici Chorvatska a bývalé vojenské hranice s Tureckem do Budepešti a odtud na Slovensko, kde sledují rozvodí Dunaje a Tisy. I to se nám ale zdá pesimistické a nespravedlivé;

zeptejme se však obyvatele Slezka na jeho mínění o východním Polsku, Dána o Norsku, Angličana na jeho názor na Iry a skotské horaly, Katalonce co si myslí o Španělech, Milánana a Florentana o Neapolitáncích a Sicilanech, Slovince a Chorvata o Srbech a Makedoncích, Maďara o Sekelech a konečně Čecha nebo Slováka o Vychodnárech a Ukrajincích od Prešova.

I když tedy v tomto lepším případě "střední Evropa" do Evropy patří, je nicméně na jejím okraji. Život na okraji však svádí ke krajnostem. Směrem od centra k okraji blednou obrysy idejí, slábnou podněty, duchovní život se simplifikuje a radikalizuje; i prosté myšlenky, stejně jako život a jeho instituce dostávají absurdní přídech. Od centra k okraji se rozšiřuje úvoz mezi ideálem a realitou, úmyslem a životem, mezi úřadem a člověkem: Průměrný britský, holandský nebo švýcarský občan je daleko odpovědnější a disciplinovanější, ale také konformější a loajálnější než kupříkladu Francouz, Ital nebo Čech, zatímco takový Polák, Sicilán nebo Ir je opět proti nim anarchistickejší individualista. Tak se vytváří začarovaný kruh: tam kde panují anarchistické mravy, tam se dá úspěšně vládnout jen despoticky, náruživé a nezodpovědné individualisty přinutíme ke společenskému jednání jen silou. Kruh se však točí i opačným směrem: nepořádek a nedůslednost zlidšťují drakonické zákony; wiener Schlamperei úspěšně vyrovnává absolutismus a centralistické spády byrokracie, kondelíkovství, balkánské zvyky spojené se slovanskou srdečností činí nesitelnými poloorientální despotie. Výsledkem je pak ovšem často absolutní Kocourkov. Nenechme se však splést jeho přívětivostí - obrovské východní flegma a společenská schizofrenie zasahují až do "střední Evropy" - to strejčkovství a kamarádká žoviálnost klamou: Kocourkov se rád čas od času promění v krvavé jatky!

Nezapomínejme, že pohraničí má zvláštní mentalitu; blízkost hranice otužuje, ale dává vyrůst i ostrážitě podezíravosti a perzekučním komplexům. Společenským ideálem se pak stává instituce polního hlídače, střežícího stejně krmnou řepu jako i myšlenky a věrnost. Nesamozřejmost evropanství vytváří exaltaci a patos - nikdo se nesnaží podobat víc Králi slunce než provinciální a chudý pruský král, nikde se nemluví tolik o Evropě jako právě tady, ve středu - ne však Evropy, ale pochybností o ní.

Blízkost hranice však také dává klamný pocit volnosti; láká k útěku od odpovědnosti na "druhou stranu" a je jedno zda se to projevuje emigrací nebo epigonstvím, vždy to znamená dva názory v hlavě a dvojí svědomí v zásobě. V pohraničním hvozdu se zkrátka nedaří jenom bludičkám, medvědům a otužilým chlapům, jimž se dá těžko něco namluvit, ale i hejkalům, dezertérům a pašerákům.

Spíš než polní hlídač by měl být patronem pohraničí starý bůh Janus o němž dnes bohužel víme už jen, že byl zobrazován s dvěma tvářemi a nevíme že to býval především ochránce dveří a bran.

„Jednotlivec může k mluvení přiveden být, záseady pravdy, ústy celého národa vyslovene, nemohou však potlačeny býti. Pravda, právo a spravedlnost zvláží konečně vzdor okovům a železům.“

Dr. Julius Grégr v r. 1862.

Zakladatel Národních Listů
Dr. Julius Grégr.

Devadesátá léta - léta bouřlivého kvašení, léta vzniku nových myšlenek, léta nástupu nové generace, kterou teprve vstupovaly Čechy do Evropy, léta hospodářského a kulturního rozvoje, ale také léta úzkoprsého nacionalismu, politických frází a dekadence. - byla předznamenána zápasy, ve kterých se formovala budoucnost i profil nové doby a novočeského národa.

Spory o Rukopisy, spory o punktace, spory mezi staročechy a mladočechy, spory mezi Čechy a Němci, mezi obrozenci a modernisty, nacionalisty a realisty, zuřivý spor o "ohavného zrádce" Schauera; to všechno vytvářelo specifickou atmosféru devadesátých let.

Na jejich počátku stála sice Jubilejní výstava, důkaz životaschopnosti z hrobu vytaženého národa, manifestace české soběstačnosti a prosperity, ale také první opravdu vážný rozkol mezi Čechy, první užití "nových" způsobů boje (o těch bude ještě řeč) a také první "První máj". V jejich průběhu pak následovala jedna krize za druhou: neúspěšný pokus o atentát na císaře u Liberce 1891, kravály ve sněmu, vyjimečný stav a bouře Omladiny 1893, a soudní procesy s ní 1894, marné pokusy Badeniho o jazykové narovnání, nové kravály ve sněmu a na ulicích ve Vídni i v Praze, churchelská pranice a další vyjimečný stav 1897, a konečně roku 1899 Hilsneriáda, která jakoby devadesátá léta uzavírala. Jestliže na jejich počátku stála petřínská rozhledna Jubilejní výstavy coby zmenšená a opožděná replika pařížské Biffelovky, tak i Hilsnerův proces byl středoevropským odvarem Dreyfusovy aféry.

V exaltované atmosféře konce století se dařilo nejprotichůdnějším směrům i nejkurioznějším myšlenkám; secesi i létacím strojům, evropskému imperialismu i orientálním mýtům, těžkým závěsům v salonech i kultu slunce a nahého těla, pozitivní vědě i spirítismu; rozmohl se státní dohled a současně bujel i anarchismus, byla objevena psychoanalýza i theosofie, vznikaly humánní instituce i první koncentráky.

Devadesátými léty se tak předčasně rodilo dvacáté století, zatímco devatenácté opožděně umíralo až v zákopech první světové války. Na tomto širokém přelepu epoch se rodila naše doba se všesvými úzkostmi a pokřivenými ideologiemi; se společenskou schizofrenií, s šovinismem, antisemitismem a vzpourou davů. Na jeho prapuru se skvěl Pokrok a Volná myšlenka a v jeho arzenálu se skrývaly demagogie, plebejství a mravy spodiny. Neoddělitelnou součástí této nové orientace byla také revoluce v publicistice: Do té doby se rozumělo, že posláním tisku je především čtenáře informovat; poctivě, nestranně a zasvěceně. Devadesátá léta přišla s objevem, že tisk jako nástroj propagandy je vlastně velmoc. Od té chvíle už noviny čtenáře neinformovaly, ale "vychovávaly"; společnost nepopisovaly, ale formovaly.

Jak už to bývá, ve skutečnosti to dopadlo jinak: Zatímco stará publicistika, třeba nechtěně, čtenáře vychovávala - když k něčemu jinému, tak aspoň k samostatnému a serióznímu myšlení, tak ona nová, aby si zajistila na čtenáře vliv, začala mu nadbíhat, přizpůsobovat se jeho předsudkům i názorům, jeho vkusu a nevzdělanosti. Výsledek se brzy dostavil: tisk ovládla povrchnost, demagogie, bájevá lhavost a nezakryvané stranictví; jedním slovem šmokovství, které dodnes dává slovu žurnalistika pejorativní nádech.

I když Julius Grégr neměl prostředky a rozlet Williama Harmswortha a Národní Listy nebyly Daily Mail, tak to byl právě mladočeský tisk, který si u nás tyto nové mravy osvojil první a získal tak pochybnou pověst "boucharonství", jak se tehdy říkalo. A tato pověst je také skoro to jediné co dodnes po mladočeských zůstalo.

Začátkem devadesátých let prapor národního zápasu tedy už drželi v rukou mladočeši a Martinice a Riegra vystřídal radikálně nacionalistický a panslovanský Grégr. V době, kdy jeho Národní Listy se staly takřka paládiem češství a protirákouského odboje, byl jejich zakladatel a šéf už postižen progresivní paralýzou a do popředí se dral realista a nekompromisní bojovník Masaryk, který měl již za sebou rukopisné boje.

Z této doby je také tato ryze středoevropská epizoda, jak ji popsal Josef Holeček, tehdejší redaktor Národních Listů, ve své, dnes už zapomenuté knize: Tragédie Julia Grégra.

Rozumí se, že radikál a vůdce mladočeské opozice nemohl být zadobře se zástupcem vídeňské vlády, pražským místodržitelem, hrabětem Františkem Thunem, a také se tím patřičně pyšnil. Thun jako představitel státu měl přirozený zájem na loajalitě a zejména na klidu a veřejném pořádku, zatímco vůdce opozice naopak, na co nejhlasitější propagaci češství. Zkrátka Thun s Grégrem se rádi neměli a jejich protichůdné tendence se mnohokrát srazily, naposledy při zmíněné Jubilejní výstavě.

Dva roky na to došlo při jedné Masarykově návštěvě u hraběte Thuna také k jakémusi sporu a rozzlobený místodržitel prohlásil, že: "Čech je buď hulvát, anebo líbá ruku. Když se Masaryk proti takovému výroku ohradil, hr. Thun pootevřel zásuvku svého psacího stolu, vyňal odtud navštívenku Julia Grégra a, nepodav jí Masarykovi nechal ho pouze přečísti, od koho jest a že věta na ní napsaná začíná slovy: 'Prosím, abyste mě ráčil míti za omluvena' atd."

To Masarykovi stačilo, aby rozšířil mezi své politické přátele, že se Grégr doprošuje na místodržitelství, a ti se opět postarali, aby se to dostalo do tisku. Byl z toho poprask. Dr. Grégr, který si vzhledem ke své nemoci už málo pamatoval, docela zapomněl na dva roky starou událost a před výkonným výborem mladočeské strany prohlásil "na své čestné slovo, že vůbec žádnému místodržiteli nepsal, tedy ani hraběti Thunovi."

Masaryk, o němž¹ jeho dlouholetý přítel Albín Bráf, vedle mnoha

slov uznání a chvály, napsal že: "Sotva kdo za celé století nadělal se tolik křivd jiným, zejména lidem, kteří tak či onak stáli v popředí. Šířil spíše ducha kritikaření než ducha kritického a pletl se do všech disciplín, byť o nich neměl sám jasného pojmu", se ale nedal a rozpoutala se polemika, ze které vyšlo najevo, že Grégr Thunovi přece jen cosi poslal, a navíc se v Grégrově mozku uchovala nejasná stopa vzpomínky na starou událost. Namáhal paměť tak dlouho, až se mu postupně celá záležitost vybavila. Svojal pak redaktory Národních Listů, včetně Josefa Holečka a vypravoval, jak se dostala jeho navštívenka do místodržitelových rukou. Holeček píše, že: "Na něm nebylo znáti žádného vzrušení, žádného trapného rozčilení, zdálo se, že vypravovatel cítí potěšení z toho, jak pěkně vypravuje zajímavou historii ze svého života."

— Vypravoval, jak měl cestu do Vídně. „Bylo to, vite, jak jsem byl povolán k císaři, abych mu vložil, co máme proti punktacím, jaké jsou naše požadavky a jaké návrhy činíme ku vnitřnímu uspořádání v českém státě i k jeho postavení v říši. Jedu, jedu... Už v Hostivati vstoupila ke mně do kupé krásná paní, ne již mladá, elegantně oclená do černa. Byla bledá a vážná, snutná a patrně zkušena nějakým velikým hohem. Znáte mě, že jsem starý rytíř dam. Hned jsem si pomyslíl: Kdybych věděl, čím tu dámu rozveselit, učinil bych to. Ona se posadila naproti mně, upřela na mne tmavošedé oči a zaslzela. „Pane doktore,“ začala sama po německu, „jedu za vámi. Honím vás. Přijela jsem k vám v kočáte, pravili mi, že právě jste odjel na nádraží Františka Josefa a pojedete do Vídně. Ani jsem se slušně neporoučela a pospíšila za vámi, neboť mám neodkladnou potřebu s vámi mluvit. Jsem hraběnka Himmelreichova.“ — „Račte se vysloviti, milostivá paní hraběnko, a buďte ubezpečena, budu li vám moci v něčem posloužit, že mi to nebude za těžko.“ — „Beru vás za slovo, pane doktore. Vaše slovo nyní mnoho váží a já sama slyšela z úst pana místodržitele hr. Fr. Thuna, žeby se vám rád zavděčil. Dr. Julius Grégr, pravil, je řádný, poctivý muž, ale náruživý a tvrdohlavý; kdyby se našlo, pravil, co bych mu mohl učiniti k vůli, mnoho by přispělo ku zlepšení poměru mezi mnou a ním a tím také ku zlepšení vnitřní situace.“ — „Věřím vám, paní hraběnko, že mi mluvíte pravdu o výroku páne místodržitelové. Já proti jeho osobě také ničeho nemám, ale bojuju a bojovati musím proti věci, kterou on představuje, a které chcu k vítězství dopomoci na škodu českého národa. V politice jsme a budeme i my dva odpůrci

i v budoucnosti, leda by pan hr. Fr. Thun uznal, že zastupuje věc pochybenou, a ustoupil, nebo snad i na stranu naši se dal. Já neustoupím, to prohlašuju zptedu. S tou výhradou mohu s panem hr. Thunem jednati jako muž s mužem o záležitosti soukromé. A nyní račte, paní hraběnko!“ — Hraběnka vypravovala: „Náš statek je v Štýrsku. Nejsme bohatí, ale co do slávy hraběcí rod Himmelreichů nezůstává za žádným šlechtickým rodem Hše. Nad to rod náš patř k nejstarším. Dala jsem život dvěma synům, Manfredovi a Alfrédovi. Alfréd byl mladší, loni mi zemřel na souchoťiny, na něj také otec jeho a můj manžel, hr. Albrecht Himmelreich, svůj život dokončil, letos tomu osm roků. Zajisté jste se domyslíl, doktore, že jsem vdova, když tak samostatně ve věci svého syna jednám. Manfred hr. Himmelreich, nyní jediný můj syn, je letos dvacítipětiletý a slouží v Terezíně u hulánů jako poručík. Kdybyste ho znal, doktore, podivil byste se, jaký je to krásný mladý muž, můj syn Manfred.“ — „Maje za matku vás, paní hraběnko, musí být krásný.“ — „Lichotíte, doktore. Avšak poslouvejte dál. Vám je známo, že šlechtická mládež, zvláště na vojně, žije rozmatile a trojí kousky, o kterých matky těch mladých pánů nemohou vypravovati. To se o nich ví a předpokládá a jaksi nemůže bez toho býti. Každý se v tom věku zadluží, ale pjo dluhy si hlavu netrudí. Jedni spoléhají, že jim z dluhů pomůže dědictví, druzí počítají na kariéru a bohatou ženitbu. Statek Himmelreichů je vysoko v horách, má rozlehlé a staré lesy, ale je vzdálen veškerých cest, pročel se z jeho lesního bohatství málo dá vytkhít. Můj Manfred byl tedy odkázán na kariéru a ženitbu. Když byl přeložen do Terezína, přestěhovala

Jsem se do Prahy, abych mu mezi českými šlechticemi hledala nevěstu. On, jak mohl, přijížděl za mnou do Prahy, kde jsme byli v šlechtických domech vítány hosty. Všecky plány byly by se mi pěkně podařily. Přiznávám se, že v kruzích vyšší šlechty české nevěsta pro mého Manfréda nevyrostla, jeť v nich mnoho materialismu a málo romantismu. Ctižádost moje nemohla se vysoko pnouti, ale za to nám kynula náhrada v bohatství a spanilosti dívky, kterou jsem Manfrédovi vyhlídla. Vy musíte věděti, kdo ta dívka jest. Je to dcera známého cukrovarského Kroesa Siegfrieda z Edelsteinu. Berta šlechtice z Edelsteinu byla ochotna přestoupiti na katolickou víru a pan z Edelsteinu neměl námitek. Ale tu se přihodilo něco velmi nepřijemného. Šlechtice Berta z Edelsteinu měla bratra Viktora z Edelsteinu, jenž se zasvěcoval do činnosti svého otce a byl určen k tomu, aby po něm jednou převzal četné jeho podniky. Manfréd a Viktor se zpřátelili a žili spolu jako švakři. Viktor z Edelsteinu měl za milenkou prinabalerinu Dolanskou, nebezpečnou krásku, pro níž se již tři šlechticů pobilo, tři velkopřemyslníků ruinovalo a tři umělců a spisovatelů zbláznilo. Viktor z Edelsteinu uvedl mého syna do společnosti této kouzelnice, a Manfréd se do ní vášnivě zamiloval. Ptáte se, kde růstala věrná jeho láska k slečně z Edelsteinů? Bohužel nemohu zatajiti, že urozená mládež slova „věrnost“ nemá ve svém slovníku. Jsem dáma, nemohu se o tom škiti a zajisté z toho všeho málo vím; ale mám za jisté, že slečna Dolanská postupovala dle plánu zředeu pojatého a dobře promysleného. Věděla, že Viktor bude podnikatel, obchodník a špekulant jako jeho otec, že ho zavede tak daleko, aby si jí vzal za manželku; a že jí bezohledně zanechá, jakmile se jí nasytí, anebo jak toho jeho počty budou vyžadovat. Jinak čaka jí kynula mým synem, potomkem starobylého šlechtického rodu a dědicem starých rytířských ctností i náruživosti. Pracovala tedy k tomu, aby mého Manfréda se slečnou z Edelsteinu rozvedla. Ale Edelsteinům záleželo na tom, aby si hrabě Manfréd z Himmreichu slečnu Bertu vzal, neboť starodávny náš erb, to víte, měl pro ně větší cenu, než mnohé jejich miliony; miliony mohou pomínouti, ale stará sláva je pořád cennější. Viktor se snažil Manfréda od slečny Dolanské odraditi, ale tím jen obně přilákal do požáru vášně Manfrédovy. Co vše se mezi mladými muži událo, nevím, a kdy-

bych věděla, snad bych jako žena uznala za dobré nepověděti; ale podobá se, že pan z Edelsteinů nazval slečnu Dolanskou pravým jménem, k čemuž jako její vydržovatel měl právo, a že můj syn vzkyptv prohlásil, že jeho sestra, slečna Berta z Edelsteinů, jest jen o to lepší, že za své zamilování nepřijímá honorátů, což činí jen pro to; že peněžitých odměn nemá zapotřebí. Slychali jsme o té slíčné dámě všelicos, co jí nesloužilo ke cti, ale ustanovili jsme se, že se činiti budeme nevědoucími a že čestným šňatkem s šlechticem tak zvučného jména, jakému se téměř po tisíciletí těší hrabata Himmreichové, pověst její očistíme a soukromé cti té dámy dáme pevnou oporu. V okamžiku nákvasy Manfréd zapomenu smluveného plánu, promluvil, slovo dalo slovo, Manfréd urazil po sestře i bratra, a Viktor Edelstein skočil, aby mému synu nasadil políček. (Židé jsou v naší době nesmírně drzí.) Manfréd uskočil, ale již vychvátil revolver a vpálil Edelsteinovi kulku přímo do čela. (Což, stfelec on je výborný, on je vůbec ve všem výborný a kdyby nebyl přes míru prchlivý, neměl by chybičky.) Viktor z Edelsteinu byl mrtev a Manfréd nejbližším vlakem se vrátil do Terezína, kde se dal v ruce vojenského soudu, všecko dopodrobna oznámiv. Věc byla by jistě byla skončila pro Manfréda čestně, neboť nemohl přece židovský políček přijmouti vděčně; ale tu se do ní začali vkládati lidé nepovolání a dali jí směr mému Manfrédovi nepřiznivý. Židovské noviny, nejprve pražské a po nich vídeňské, jaly se historii opálat a již za tři dny daly jí takovou tválnost, jakoby můj Manfréd nebyl jednal tak, jak mu čest šlechtická i důstojnická prikazovala, a jakoby byl pana Viktora z Edelsteinu prostě zavraždil. A pro koho? Pro balerinu! Ucházal se o ruku dámy tak chvalně známé v nejlepších společenských kruzích hlavního města a byl by jí dostal a bohatým jejím věnem napravil své finance, ale náruživost k dámě, o které nejlépe pomlčeti, ho zaslepila, a když nebožtík mu připomínal, jaké má povinnosti k jeho sestře, a chtěl ho zachytiti na správné cestě do propasti, hrabě Manfréd z Himmreichu se sprostil nepohodlného mravokárce tím, že mu vpálil revolverovou strelu do čela. Je to hanebná, zbabělá vražda. Vrah se měl rozpomenouti na svou šlechtickou a důstojnickou čest, i na to, že karatel mu je stavem rovnou. (Jaká skromnost, pane doktore, ne li? Snad novopečená kůřicková šlechta pánů z Edelsteinu

stavovsky ještě převyšuje starobylý rod hrabat z Himmelreichu) a vyzvati ho na souboj. Ale té rytířskosti hr. Manfréd z Himmelreichu v sobě nemál. Psaním židovské žurnalistiky se položením mého syna velmi zhoršuje. Čekám, že brzy začnou napovídati, že se můj syn dopustil vraždy loupežné. Pravda, plukovník Manfrédov hr. Pikulicki, rytířský Polák, je na straně Manfrédově a říká, žeby světu prokázal největší dobrodín, kdo by všechny Židy postřílel bez souboje, ale to jest pouhá řeč a ve skutečnosti Manfrédovi velice škodí, že nebylo souboje. Slečna Dolanská, patrně za peníze otce Edelsteina, ač při vraždě přítomna nebyla, činí výpovědi mému synu přitěžující, bídne zapominájk, že ji Manfréd miloval, jí se proti Viktorovi zastával a nešťastný skutek spáchal jen z pochybené a marné snahy očistit něco, co se nedá ani louhem omýt, ani hoblíkem ohoblovat, co by náleželo prostě vytrhat a spálit. Avšak já nechci býti k té slečně nemilosrdná. Uznávám, že takové stvoření musí mnohé obětovati a především morálně zásady, aby si svým tak zvláštním, jež mu je pouhou zámlínkou, dobylo krémule místo bramboru na loupáčku, ale já tu jsem matka a na mně jest, abych pro zachránění svého syna učinila vše, co učiniti možno. Náš právní přítel mi radí, abych celé tu dílo přivedla k vědomosti Jeho Velikčenstva a prosila u stupňů trůnu, aby vyšetřování s mým synem bylo nejvyšším rozhodnutím zastaveno bez následků pro vyšetřovaného. Přihlásím se k audienci, až bude čas, ale Jeho Velikčenstvo musí prve býti o všem zpraven a nutno na něho působiti úměram, který je mi žádoucí. Nikdo by nebyl vhodnějším prostředníkem, než místodržitel hr. Fr. Thun, ale já z jistých soukromých důvodů, které si musím nechat pro sebe, nemohu se obrátit na něho přímo a i tu potřebuju prostředníka. Namačím pouze, že česká sluchta se na mého Manfréda i na mne hněvá, že jsme si šli nevěstu vybrat k Edelsteinovým. (Můj bože, lidskost, láska k bližnímu při tom u nás převládala. Chtěli jsme slečnu z Edelsteinu a tím i jejího otce a celou rodinu povznést k výši tak starožitného a slavného rodu, jakým jsou hrabata z Himmelreichu. Ovšem, nezapírám, měli jsme i jiné ohledy, ale láska k bližnímu převládala, ujišťuju vás, pane doktore: převládala.) I prosím vás ještě jednou duševně: ujměte se, muži šlechtěný, mého syna, dopište místodržiteli hr. Fr. Thunovi, aby v jeho věci zakročil u Jeho Velikčenstva a

jsem jista, že skrze vás dosahneme, co v té chvíli znamená naše blaho, život i čest. Vy mi neodepřete, pane doktore, vy jste ještě nikdy neodepřel dámě, která vás prosila!" — „Milostivá paní hraběnko, rád učiním, co mne žádáte, vida, že to není nic politického. Přesvědčíte se, že jste se obrátila na pravého. Ale učiním ještě víc: jedu do Vídně k císaři, jenž mne k sobě povolal. Zmíním se při té příležitosti též o věci vašeho syna a doufám, že ve všem dobře potědím. Kdy pak si přejete, abych napsal hr. Thunovi?" — „Napište, prosím hned, ve vagoně, napište na navštívenku, já pak v Mnichovicích vystoupím a počkám si na nejbližší vlak do Prahy." Já napsal listek, hraběnka vroucně mi polekovala, v Mnichovicích vystoupila a já jel k Vídni sám."

„A mělo tvé prostředkování úspěch?" tápal se Karel Tůma hlasem smutným a soucitným.

„U císaře jsem pro samou politiku na hraběte Himmelreicha zapomněl."

„To bylo hraběnce líto."

„Ale kdež! To právě bylo dobře, že jsem zapomněl, byl bych se strašně blamoval. Jestli pak byste věřili, že na té věci nebylo zbla pravdy? Všecko bylo hrab. Fr. Thunem vymyšleno za tím účelem, aby ode mne dostal několik psaných slov. Víte, co pravil kardinál Richelieu: Dejte mi dvě psaná slova mého politického odpůrce a já ho připravím na šibenici. O nic jiného hr. Thunovi nešlo, než aby ode mne získal něco písemného. A já se dal chytit! Ta hraběnka z Himmelreichu kdo ví co byla zač. Thun jí prostě užil k tomu, aby ze mne několik řádek vymámila. Ke mně již víc nepřišla a já se po ní nezháněl. Brzy jsem na to vše zapomněl a teprve v noci na dnešek jsem si vzpomněl, a co mne to namáhání stálo! Ale jen když jsem to z paměti vyhrabal a mohu vám dáti spolehlivé vodítko do polemik s Masarykem, jež nyní nastanou. Kollego Rybo, zapamatoval jste si dobře, co jsem vypravoval?"

„Dobře, pane doktore."

„Tedy ještě jednou: hraběti Fr. Thunovi jsem několik řádek napsal, ale nežádal jsem od něho ničeho pro sebe a pro Národní Listy, nýbrž přimlouval jsem se za cizí osobu, jež se politikou nezabývá a nikterak s ní nesoúvisí."

S tím odesel.

Kollegové ještě chvíli stáli jako přikování a vyhlíželi jako zdrcení. Ryba již za vypravo-

vání lomil za zády vypravovatele rukama a vyměňoval s Anžem a Drem Hellerem zoufalé pohledy.

„Už je konec!“ zvolal po odchodu Julia Grégra.

„Proč by byl konec?“ tázal jsem se. „Já myslím, že právě tím vypravováním podal důkaz, že jeho mozek je zdrav, že pamatuje, přesně myslí a plynně i případně se vyjadřuje. Řek bych, že jeho mozek potřeboval odpočinku, jehož

po půl třetím roce dosahl. Tehdy by byl dlouhou a dosti složitou historií tak plynně nevypravoval.“

„O to nejde,“ poučil mne Vilém Ryba. „Nýbrž o to, že celá ta historie je smyšlena, aniž on je si toho vědom. Je to nepravda každému patrná, jen on ji má za pravdu, nerozeznáváje vlec mezi skutečností a přeludem. To znamená pokročilé stadium jeho nemoci.“

1 Nerozlišovat mezi skutečností a přeludem je ve Střední Evropě ovšem běžné; tak tu jednájí jedinci i instituce a nemusí mít ani paralýzu.

Jaká ale byla ta skutečnost v Grégrově popisované příhodě?

Z celých Čech i z ostatních slovanských částí monarchie jezdily na Jubilejní výstavu zvláštní vlaky. Národní Listy jejich příjezdy předem oznamovaly a z příjezdů se pak stávaly pouliční demonstrace slovanské vzájemnosti. To se Thunovi přirozeně nelíbilo a proto požádal „prostřednictvím jisté staročeské dámy, aby Dr. Grégr dal místním zpravodajům rozkaz neuveřejňovat v N.L. předem, kdy který výstavní vlak do Prahy přibude a na které nádraží; toli se stane, prazské obecnstvo nebude se na nádražích hromadit, nebude manifestací, zpěvu a hluku, Němcům v kasině nebude naskakovat husí kůže a nebudou úřady obtěžovat žalobami a žádostmi o bezpečnost, výstava při tom bude své hosty mít a místodržitel slibuje, že v mezích výstaviště dá Čechům a hostům jejich úplnou volnost.“ Grégr přistoupil na tuto džentlmenskou dohodu a příkaz opravdu vydal. Avšak mladý redaktor Václav Klofáč, jinak také člen Omladiny, který měl tuto rubriku v referátu, v redakci nebyl a postaral se, aby ho posel s příkazem nenašel (nebo to aspoň předstíral) a druhý den vyšlo v N.L. oznámení o příjezdu dalšího vlaku, jehož bouřlivého přivítání se Klofáč sám dokonce zúčastnil.

„Julius Grégr“, poznamenává Holeček, „ovšem nebyl tím potěšen. Poslal místodržiteli omluvu napsanou na navštívence a krátké vysvětlení, proč nesplněno, co slíbil. Hrabě Thun se však hněval. Nevěřil. Lístek si uložil do zásuvky psacího stolu a dával Národním Listům znovu pociťovat svou nemilosť.“

Nu a tím epizoda končí.

(Poznámka: Holečkova kniha z níž jsou údaje vzaty vyšla u Topiče někdy po roce 1912 - datum vydání chybí, a byla v majetku Grégrovy rodiny. Některý z jejích členů v knize podtrhoval a vpisoval do ní poznámky. Ty jsou emocionální a - protimasarykovské: kupříkladu na místě, kde Holeček píše „že postup Grégrovy nemoci affero s Masarykem byl urychlen“ je inkoustovou tužkou připsáno: „I ty Brute“, nebo o několik stránek dál je po straně napsáno: „T.G. Masaryk zasloužil se - o smrt dr. Julia Gregra“, což je parafráze ústavního zákona První republiky, který zněl: „TGM zasloužil se o Československou republiku“. Kromě toho jsou do knihy vlepeny podepsané fotografie tří generací Grégrovy rodiny, výstřižky a dokumenty, ze kterých by se dala sestavit další, neméně bizarní historie.)

Dr. Julius Grégr

a choť jeho

Ludmily Grégrová

dovolují sobě oznámiti veřejně, že děti jejich slaviti budou dne 27 září 1890 o 11. hodině předpolední v chrámu Tane u sv. Jindřicha v Praze snatky, a sice: dcera

Lidunka s Františkem Novotným

inženýrem a asistentem na vys. školách techn. v Praze

a dcera

Božena s Karlem Grösem

doktorem veřejných práv v Praze.

V Praze, dne 20. září 1890.

Dcera Ludmila s manželem, ing. Františkem Novotným

Svatební oznámení dcer
Dr. Julia Grégra

Redacteur JULES RENÉ NOWOTNY de GRÉGR.
Redacteur du journal "Le Monde, le Voyageur de la Compagnie" et de "L'Éclair".

Iter circum mundum.
Un voyage autour du monde.
Via intorno del mondo.
Derech oolam.

Voyage circou la mondo.
A voyage around the world.
Die Reise um die Welt.
Cesta kolem světa.

Grégrův vnuk podepisující se
tímto: N.G. Jules René, adresa:
GLOBE 50°- 5'- 19" sev. š. 2.0.
14 - 25' - 17" vých.d.

• I v nejléhl chvíli života vše
se dobře utřpený charakter oled.
Některým denním tlakem probíhá sprava opravdu značně sensační, podle které 35letý vnuk
Julia Grégra, syn svědělého bývalého rektor
české techniky a temského i říšského poslan
ce, synovec bývalých primátorů a rakouských
ministrů, vykonává dnes nauzové práce
vedené pražskou obcí v oboru
kanalizace. Za dva dny práce prý si vy
dělává 57 korun týdně. Je to muž jinak velmi
vzdělaný a znalý světa, ve velmi významných po
staveních rozhodně vedoucích objel dvakrát
zeměkouli a procestoval všecka hlavní evrop
ská města, Asii i Afriku. O vedoucí posta
vení přišel krachem strmy a pro no
vé místo byl prý pro jedny příležitosti, pro druhé
přijal místo. Když se mu lože stanovisko sdělilo,
že a požádal o práci novozovou. Pracuje v ka
nalizaci a podle referátů svých do
zorců pracuje vzorně, plyně a sta
le čne. Pausi ovšem trpí velikou; před ztrátem
místa vážil 96 kg, dnes jen 68. — Potud zprávy
Snad jsou správné a přesné, neboť usud lidí
bývá opravdu někdy nevyzpytatelná a hodí do
řinuhin slověka, který se ještě učera cítil být u
samých hučků. V našem případě musí však př
mo živelně za imponoval ona dnešní práce
Grégrova vnuka a syna jeho dcery Ludmily,
provádné za bývalého poslance, učence a rektor
a techniky. Jak Julius Grégr, zakla
datel Národních listů, tak i jeho
zeť profesor-rektor byli lidé
charakteru mimořádných a vzdě
ných. Dědic jejich krve se ndmí ve své chvíl
kové chudobě jeví stejně „Charakter
otců nezmišl“, povídky Mickiewicz v Nizo
dech, „objeví se i po staletí v krvi“ „Ant zde ne
zmizel. Tříletý pětiletý Julius N jde pracovat
do kanalizace, ubu se živil poctivě. Neřítí klí
ky a nedě se vydrkával rodnými bývalých moc
ných a dodnes krvavých plděi. To je na něm
to krásné, udržuje stáunou pověst rodu a je
to snad i zdrukou, že dnes nebo zítra stoupne
zas od kůňku k hučřdum.

Novinový výstřížek o osudu
Grégrova vnuka z podzimu r.
1935 (na druhé straně je člá
nek o válce v Habeši.)

K nekončícím debatám o smyslu českých dějin a zejména o významu jejich husitské části si dovoluujeme připomenout jeden zapomenutý hlas. Třebaže je od předního českého historika Josefa Šusty pochybujeme, že by ho mnoho čtenářů znalo, dokonce si ani nemyslíme, že by měl naději stát se populárním, tím méně někoho přesvědčit a vnést tak trochu světla do temných koutů naší historie i našeho myšlení.

Josef Šusta věren své metodě (nejen vědecky kritické, ale i lidsky vyvážené) vysvětluje, proč právě v Čechách našly opravné myšlenky 14. století tak bouřlivý ohlas, tím nejprostším a nej-přirozenějším způsobem, avšak v souvislostech, které nám příliš nelichotí. I když se tedy najde někdo natolik osvícený, aby připustil určitou zaostalost střední Evropy a provincialitu zdejšího myšlení v 15. století, pak jistě odmítne toto vysvětlení jako nevědecké, právě pro jeho prostotu a jednoduchost.

Vždyť známkou provinciálního myšlení je, kromě jiného, také neobyčejná úcta prokazovaná vědě - jen v provinciích se lidé dosud řídí "vědeckým světovým názorem"; a věda - toť přece složitost a tajemnost sama!

(Přednáška, z níž je příspěvek vzat, byla proslovena 17.1. 1909 na Staroměstské radnici a vytištěna ve sborníku "Dekret kutnohorský" str. 49-59.)

Mané vnucuje se otázka, proč byl to právě český živel na universitě, který podal ruku vzdálené Francii a který současně přes odpor konservativnějších kolegu německých s nadšením přejímá myšlenky Angličana Viklefa, směřující nejen k změně ústavní, nýbrž k úplnému převratu a demokratisaci církve. Tážeme se, proč se právě v českém živlu na universitě již před tímjevila větší činnost vědecká a silnější zájem o nejbolestnější problémy doby, nežli u ostatních skupin vysokého učení. Snad dlužno rozřešení otázky té hledati především v periferickém postavení českého národa v kruhu latinského světa. V končinách, které jsou dlouho ohniskem vzdělanosti a kde jest nakupena na sobě řada kulturních vrstev, zřídka nalézáme onen vášnivý souhlas s novými opravnými myšlenkami, jaký se v dané chvíli ozve z kraje, kde upřímné nadšení není ještě podlamováno skepsí a opatrností, vlastní starším oblastem. Zřeteli jsme za našich dnů, jak smělé myšlenky umělecké, společenské a filosofické, v západní Evropě sice naznačené, ale přesyčenou většinou s úsměvem odmítané, na panenské půdě dalekého severu v duších velikánu, jako jsou Dostojevský, Ibsen a Tolstoj, dozrály rychle ve zjevy neúprosné a drtivé velikosti a zároveň našly tisícový ozvuk v národním prostředí. Vidíme, jak altruistický ideál nové, vskutku demokratické společnosti, který na západě namnoze zůstává jen předmětem akademických rozprav, v děsivé opravdové duši ruské vzbuzuje požár skutečného sebeobětování, ve-

doucí tisíce nejen k horečnému boji, ale také k vzdávání se veškerého jasu života a jeho okras, když tak velí poznaná pravda. Pravda ta jest snad pouhou utopií a vede jako bludička na osudná scesti, ale opravdovost těch širokých duší, které za ni umírají, budí úctu hlubokou nejprísnějšiho pozorovatele. A podobná nálada vane nám z husitství; za to, co v Oxfordu a v Paříži bylo předmětem rozpravy a životní otázkou jednotlivcům nanejvýše řídkým, za to Čech šel na hranici, za to bil se s celým světem, ja přesvědčen, že poznanou pravdu dlužno uvést v život za každou cenu, i za cenu vlastního bytí, osobního i národního. České ovzduší, uvědomivši si svou národní osobitost a rozpěněné bojem o ni se silnějším cizím živlem, mělo onu mladistvou vnitřní povahu pro nové myšlenky, která nezná ještě sobecké opatrnosti a naivně se opojuje heslem pokroku.]

Ú T Ě K D O B L B O S T I

Člověk, který není schopen odolávat tlaku vnějšího světa, utíká do nemoci. Tak se člověk brání a nemoc mu dává pocit bezpečí. Podobně i člověk ze Střední Evropy utíká do blbosti, aby se uchránil od drtivé a zdrcující mašinerie života. Blbost se stává nejlepší obranou proti konformitě a totalitě.

Tak se ve Střední Evropě spoléhá na blbost jako na nejlepší prostředek úniku. Blbost pomáhá a dosahuje tak rafinovaných kvalit, že se může stát i předmětem filosofie či literatury. Blbost je zkrátka metamorfosou, způsobem přežití. I banalita se může proměnit v transcendentální zkušenost. Blbé rozhovory, blbé chování a blbé nápady odhalují i zakrývají pravdu zároveň. Blbec se nedá brát vážně, ale na tom co říká, něco je.

Některým se v blbosti už tak zalíbilo, že se ani nechtějí vrátet zpět. Blbost se stala jejich moudrostí, filosofií života, na kterou je každá velká myšlenka krátká. Střední Evropa už dávno věří spíše blábolu, než krásným proklamacím vznešeného ducha.

Zcela zvláštní kapitolou jsou blbé texty, ať už nalezené či umělé. Jejich sémantická hodnota je pro nás nevyčerpatelným zdrojem nadšení. Blbost dovedená až do konce excěluje ve Střední Evropě v morální gesto. V úletech myšlení, fantasii a fabulaci se tají pravé skvosty iracionální absurdity.

Blbost je všude kolem nás. Jak otevřeně k nám promlouvá idea lokálního universalismu s typicky českými problémy v následujícím textu. Vždyť podobné principy nejsou jen mánií osamělého sběratele, ale ovládají celé instituce.

Bedřich Karel Fišera

s největší uspořádanou filokartistickou sbírkou na světě, všech tematických námětů, formátů a výrobní techniky. Sbíрку dávám dohromady již 31 let a ku dni 30. IX. 1981 obsahovala 2,117,500 kusů s názvem „Orbis Pictus“.

Má sloužit jako obrázkový dokument všeho dění budoucím generacím, k vzájemnému poznání národů, událostí, dění a k míru. Bude použita jako základ ku vzniku „Ústředního světového filokartistického musea - archivu“, asi ve čtyřech vývojových etapách.

Ze strany našeho socialistického státu nemohu najít pochopení pro moderní, účelnou plánovanou stavbu. Místo toho máme 30 tisíc takových zastaralých sbírek s tisíci zaměstnanci. Jsem v důchodu 31 roků, jako vojenský válečný invalida na všechno úplně sám, překonávám své rekordy v 12 hod. denního času a v překonávání finančních nákladů ze svého invalidního důchodu. Prosím, nezahazujte a neničte obrázkový materiál z rodinných alb, fotky, pohlednice, pozvánky, oznámení, plány, grafy, propagace výrobní i společenské. Prosím podívejte se ve vašem okolí, v bytě, kanceláři či pracovišti po nepotřebném a udělejte dobrý skutek, pošlete mě to v balíčku poštou. Za lepší věci platím přiměřenou úhradu. Informace podávám pouze telefonicky, poněvadž funguji jako třídič 1 tisíce obrázků za den a zodpovědět asi 4 tisíce dopisů z celého světa nemohu. Děkuji všem za jakoukoliv pomoc a sympatií v dosažení velkolepého významného politickokulturního všestranného dokumentu.

Přeji také Vám v soukromém životě a v pracovním úsilí hodně elánu a zdaru.

Končím se srdečným přátelským sběratelským pozdravem

Praha 10 - Vršovice 520
Norská 3, dv. 14
ČSSR 101 00

Telefon 73 98 062

